

NOBEL
MEDICUS®

PORTRELER

ORD. PROF. DR. SADI IRMAK (1904-1990)

Mustafa Kahraman

İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Fizyoloji Anabilim Dalı, İstanbul

HAYATI

Prof Dr Sadi Irmak 1904-1990 yılları arasında yaşadı. Tıp eğitimini Almanya Berlin'de tamamladı. Önce Darülfünun Tıp Fakültesi, üniversite reformundan sonra da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Fizyoloji Kürsüsü'nde çalıştı. 1955

yılında ordinaryüs unvanını aldı. Çok sayıda telif ve tercüme esere imza attı. Spor Hekimliği Bilim Dalı'nın kurulmasına öncülük etti. 1945-1947 yıllarında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Çalışma Bakanı ve 17.11.1974-31.03.1975 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak görev yaptı.

Resim 1. Sadi Irmak çalışma masasının başında

Sadi Irmak 1904 yılında ailesinin yedinci çocuğu olarak dünyaya geldi. 1924 yılında üniversite eğitimi için Avrupa'ya gönderilecek öğrencilerin belirlendiği bir sınava katıldı ve başarılı oldu. Devlet tarafından Berlin Üniversitesi'ne tıp eğitimi almak üzere gönderildi ve 1925 yılında eğitim hayatına başladı. 1930 yılında üniversiteden hekim olarak mezun oldu. Mecburi hizmetini yapmak üzere Türkiye'ye geri döndü.^{1,2}

1932 yılında Darülfünun Tıp Fakültesi Fizyoloji Kürsüsü'ne müderris muavini olabilmek için açılan agregasyon sınavına başvurdu. Beş kişilik bir jürinin yaptığı sınav 4 bölümden (yazılı, uygulamalı, tercüme, ders anlatımı) oluşmaktaydı. Ancak sınavdan ziyade hocaların adaylar hakkındaki kişisel değerlendirmeleri büyük önem taşıyordu. O dönemde fizyoloji profesörü olan ve emekli

Resim 2. Sadi Irmak

olduktan sonra CHP'den milletvekili seçilerek siyasete atılan Kemal Cenap Berksoy'un müderris muavini olarak göreve başladı (Resim 1).^{1,3}

Dr Sadi Irmak göreve başladıktan sonra sistemin işleme-yişini görmüş ve bazı eleştirilerde bulunmuştur. Bunlardan bazıları:

- Öğretim üyesi kadrolarının sınırlı sayıda olması
- Yeni bir ders açmanın ya da kürsü kurmanın zorluğu
- Bilimsel araştırmaların az sayıda yapılması ve etki faktörünün düşük olması,
- Türkçe olarak yazılmış ders kitaplarının olmayışı
- Kongreler gibi bilimsel etkinliklere katılımın azlığı
- Öğretim üyeleri için ders vermenin ve öğrenciyi sınav yapmanın asıl gaye olması
- Öğretim üyeleri tarafından bilimsel araştırma yapmanın öneminin ve değerinin bilinmemesi

Sistem sorunlarının dışında, kurum içinde öğretim üyelerinin asistanlara yönelik bilim camiasına yakışmaz tutum ve tavırlarından 1945 yılında kaleme aldığı bir yazıda şöyle bahsetmiştir: "...Yeni eleman yetiştirme eğilimi görülmediği gibi yetenekli gençler de pek sempati ile karşılanmazlardı.⁴ Genç müderris muavinleri hocaların çok defa dozu aşan kaprislerine maruz kalırlar, baş eğme mizacında olmayan, tahammül gücü kalmayan istidatlar (yetenekler) kariyeri bırakmak zorunda kalırlardı...".

Üniversite reformunun 1933 yılında gerçekleşmesiyle birlikte İstanbul Üniversitesi kurulur ve Dr Sadi Irmak Genel Fizyoloji Enstitüsü'ne fizyoloji doçenti olarak atanır. Bu atama doğrudan dönemin Milli Eğitim Bakanı tarafından yapılmıştır.⁴

Atatürk, üniversite reformunun gelecekte beklenen pozitif sonuçlarının tartışılması için 1933 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda bir toplantı organize ettirmiştir. Toplantıda "bir asistanın doçent olabilmesi için ülke çapında adının bilinir olması gerektiği, bir doçentin profesör olabilmesi için ise adının bütün dünyadaki meslektaşları tarafından bilinmesi ve tanınması gerektiğini" söylemiştir.⁴ Türk akademisyenine gösterdiği hedef çok değerlidir.

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Fizyoloji Kürsüsü'nde doçent olarak göreve başlayan Dr. Sadi Irmak kariyeri süresince aşağıda sıralanan akademik faaliyetleri gerçekleştirmiştir.^{1,5}

- a. İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi'nde çalışan dönemin Alman hocaların (Ord. Prof. Dr. Winterstein, Nissen, Haurowitz, Liepmann gibi) derslerini Türk diline tercüme etmiştir.
- b. İnsan fizyolojisi, hayvan fizyolojisi, pratik jinekoloji, patoloji, şirürji ve iç hastalıkları kliniği ders kitaplarını derleyerek yazmıştır.
- c. Bilimsel konferanslar vermiştir.
- d. Kan grupları, görme keskinliği, sperma fizyolojisi, hayvan cinsiyetlerine müdahale, ayak fonksiyonunun incelenmesi gibi konularda bilimsel araştırmalar yapmış ve makaleler yayınlamıştır.
- e. Telif haklarına sahip olduğu yaklaşık 20 kitap yazmış veya tercüme edip yayınlamıştır.

Doç Dr Sadi Irmak 1940 yılında profesör unvanını almaya hak kazanmıştır. Akademik çalışmalarına profesör olarak devam ederken 1943 yılında siyasete girmeye karar vermiş ve 1943-1950 yılları arasında CHP'den iki dönem milletvekili seçilmiştir. 1945 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Çalışma Bakanı olarak atanarak göreve başlamıştır. 1947'de görevi bırakmıştır. 1950 yılında Demokrat Parti'nin seçimleri büyük bir başarıyla kazanmasıyla birlikte siyasetten uzaklaşmış ve akademiye geri dönmüştür.^{2,3,5}

Prof. Dr. Sadi Irmak önce İsviçre Lozan Üniversitesi'nde ardından Almanya Münih Üniversitesi'nde misafir profesör olarak fizyoloji dersleri vermiştir. 1953 yılında İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Fizyoloji Kürsüsü'ne geri dönmüştür. Ardından 1955 yılında kendisine ordinaryüs unvanı verilmiştir (Resim 2). Ord Prof Dr Sadi Irmak, T.C. Sağlık Bakanlığı Yüksek Sağlık Şurası İkinci Başkanlığı görevini icra etmiştir. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Vakfı'nın da kurucu üyelerindedir. Akademik kariyeri ile Almanya'dan 2, İtalya'dan bir ödül almıştır. 1974 yılında emekli olmuştur.⁴

Ord Prof Dr Sadi Irmak kariyeri boyunca hep çalışkan ve üretken yönüyle ön plana çıkmıştır. Sadece kendi alanıyla sınırlı kalmamış, çok sayıda konferans vermiş ve hem fizyoloji alanında hem de başka alanlarda da kitaplar yazmış veyahut tercüme etmiştir (Resim 3). Böylelikle o dönemin sıkıntılarında biri olan Türkçe ders kitabı ve

Resim 3. Sadi Irmak İ.Ü. Atatürk İnkılap ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde konuşma yapıyor.

kaynak kitap eksikliğini kapatmaya gayret etmiştir.^{1,6} Telif eserlerinin listesi aşağıdaki gibidir:

1. Umumi Fizyoloji
2. Fizyoloji I (Kan, Lenf, İdrar, Ter)
3. Fizyoloji II (Hazım, Metabolizma, Hareket, Hormon)
4. Fizyoloji III (Dolaşım, Solunum)
5. Fizyoloji IV (Boşaltım, Büyüme ve İhtiyarlama, Merkezi Sinir Sistemi,)
6. Fizyoloji V (Kas, Elektro Fizyoloji)
7. Genel Fizyoloji (1954)
8. Genel Fizyoloji Dersleri (1960)
9. Veraset Biyolojisi
10. Veraset ve İçtimai Neticeleri
11. İç İfraz Guddeleri
12. Hormonlar
13. Fizyoloji Ders Özeti
14. Fizyoloji Pratik Kitabı
15. Fizyoloji Ders Kitabı I
16. Fizyoloji Ders Kitabı II
17. Fizyoloji Kısa Ders Kitabı
18. Fizyopatoloji
19. Spor Fizyolojisi
20. Yanlış Teşhis

Resim 4. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Temel Tıp Bilimleri Binası

Yabancı dilde yazılmış kitaplardan dilimize tercüme ettiği eserleri:

1. Duyguların Fizyolojisi
2. Hayati ve Tıbbi Kimya Dersleri
3. Pratik Jinekoloji Ders Kitabı
4. Hayvan Fizyolojisi

5. Şiürji Ders Kitabı
6. Antik Humoral Patolojinin Esasları
7. Fizyoloji Ders Kitabı I–II (Landois Rosemann'ın eserinden tercüme)
8. İç Hastalıkları Kliniği

Türkiye'nin 6. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk 13 Kasım 1974'te hükümeti kurmakla Ord Prof Dr Sadi Irmak'ı görevlendirmiştir. Bu görevlendirmeye birlikte Ord Prof Dr Sadi Irmak oluşturduğu Başbakanlık Kabinesi ile 450 milletvekili olan TBMM'de güven oylamasına girmiş ve 17 kabul oyuna karşın 359 ret oyu almıştır. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından yeni hükümet kurulana kadar göreve devam etmesi istenmiş ve 17 Kasım 1974 ile 31 Mart 1975 arasında T.C. Başbakanı olarak görev yapmıştır. 12 Eylül Darbesi'nden sonra Danışma Meclisi Başkanı olarak 27 Ekim 1981–4 Aralık 1983 tarihleri arasında görev yapmıştır.³⁻⁵

Ord Prof Dr Sadi Irmak 11 Kasım 1990 tarihinde vefat etmiştir. Ord Prof Dr Sadi Irmak ismi İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Temel Tıp Bilimleri Binası'na verilerek yaşatılmaktadır (Resim 4).

KAYNAKLAR

1. Kayserilioğlu A. Ord Prof Dr Sadi Irmak ve İstanbul Tıp Fakültesi'ne Katkıları. Cumhuriyet Dönemi İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi'nin ünlü hocaları ile ilgili anılar panelinde sunulan bildiriler. 12 Mart 2007, 55-61.
2. <http://www.seydisehircundem.com/haber-prof.-dr.-yakut-irmak-ozden-anisindan-9164.html> (Erişim tarihi: 26.10.2020)
3. <http://www.seydisehircundem.com/biyografi-mahmut-sadi-irmak-7.html> (Erişim tarihi: 27.10.2020)
4. Namal FA. Ord Prof Dr Sadi Irmak'ın Türk Tıbbi ve Kültürüne Katkıları. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. 1999.
5. https://www.tbmm.gov.tr/biyog/cumsen_8.htm (Erişim tarihi: 11.11.2020)
6. Öğretmenliğinin 50. ve Tıbbiyede Hocalığının 40. Yılında Hocamız Ord Prof Dr Sadi Irmak ile Bir Konuşma. İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası 1972: 35; 363-369.